

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Навчально-науковий інститут високих технологій
Кафедра молекулярної біотехнології та біоінформатики

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Заступник декана з навчальної роботи

_____ Галина ГРАБЧУК

« ____ » _____ 2022 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Молекулярна фізіологія та біохімія

для студентів

галузь знань	10 Природничі науки
спеціальність	105 Прикладна фізика та наноматеріали
рівень вищої освіти	бакалавр
освітня програма	Електроніка та інформаційні технології в медицині
вид дисципліни	вибіркова

Форма навчання	денна
Навчальний рік	2022/2023
Семестр	6
Кількість кредитів ECTS	3
Мова викладання	українська
Форма заключного контролю	іспит

Викладач:

Цимбалюк Ольга Володимирівна, доктор біологічних наук, професор кафедри молекулярної біотехнології та біоінформатики Навчально-наукового інституту високих технологій

Пролонговано: на 20__/20__ н. р. _____ (_____) « ____ » _____ 20__ р.

на 20__/20__ н. р. _____ (_____) « ____ » _____ 20__ р.

Розробник:

Цимбалюк Ольга Володимирівна, доктор біологічних наук, професор кафедри молекулярної біотехнології та біоінформатики Навчально-наукового інституту високих технологій

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

Завідувач кафедри молекулярної біотехнології та біоінформатики

_____ Олексій НИПОРКО

Протокол № __ від « __ » _____ 2022 р.

Схвалено науково-методичною комісією Навчально-наукового інституту високих технологій

Протокол № __ від « __ » _____ 2022 р.

Голова науково-методичної комісії _____

« __ » _____ 2022 року.

Схвалено науково-методичною комісією Факультету радіофізики, електроніки та комп'ютерних систем

Протокол № __ від « __ » _____ 2022 р.

Голова науково-методичної комісії _____

Сергій РАДЧЕНКО

« __ » _____ 2022 року.

ВСТУП

1. Мета дисципліни – сформувати у студентів ґрунтовні знання про молекулярно-фізіологічні та біохімічні процеси, що характерні для переважної більшості еукаріотичних клітин, зокрема, про будову клітини, особливості складу, будови і функцій плазматичної мембрани та окремих органел, проходження головних біохімічних процесів у компартментах клітини, молекулярні механізми клітинної збудливості та сигналізації (а також їх регуляцію і фізіологічне значення), комунікації між окремими клітинами та між групами клітин у багатоклітинних організмах (з особливою увагою до цих процесів у організмі людини). Курс „Основи молекулярної фізіології та біохімії” є важливою складовою фундаментальної підготовки студентів та формування їх фахових умінь.

2. Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни (за наявності):

1. Знати базові теоретичні основи біології.
2. Вміти аналізувати причинно-наслідкові зв'язки, а також наслідки їх порушення, в живих системах.
3. Володіти навичками роботи з електронними базами даних, а також з науково-методичною літературою.

3. Анотація навчальної дисципліни:

Навчальна дисципліна представлена: Навчальна дисципліна представлена: головними структурно-функціональними характеристиками клітин прокариот та еукаріот; будовою і функціональною спеціалізацією плазматичної мембрани і окремих органел еукаріотичних клітин; структурною організацією нуклеїнових кислот і взаємодій, що її стабілізують; будовою генетичного апарату клітин еукаріотів; характеристиками класів рибонуклеїнових кислот; аналізом головних етапів реплікації, транскрипції і трансляції; біохімічними властивостями ліпідів, вуглеводів і протеїнів; мембранним транспортом; аналізом електричних явищ на плазматичній мембрані збудливих клітин і їх вивченню; системами пасивного, первинного та вторинного активного іонного транспорту; аналізом міжклітинних комунікацій через рецептори GPCR, іонотропні, спряжені з ензиматичною активністю, ядерні; розглядом сигналізації опосередковано газотрансмітерів; ролі іонів Ca^{2+} як месенджера; аналізом біохімічних реакцій гліколізу, циклу Кребса; аналізом будови і функціонування дихального ланцюга мітохондрій.

4. Завдання (навчальні цілі):

Навчальні цілі дисципліни спрямовані на досягнення таких загальних та фахових компетентностей:

ЗК 1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 4. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК 9. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 10. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ФК 7. Здатність до постійного поглиблення знань в галузі прикладної фізики, інженерії та комп'ютерних технологій.

ФК 8. Здатність розуміти і використовувати сучасні теоретичні уявлення в галузі фізики для аналізу станів та властивостей фізичних систем.

ФК 9. Здатність використовувати методи і засоби теоретичного дослідження та математичного моделювання для опису фізичних об'єктів, пристроїв та процесів.

5. Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання (за необхідності)	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
1.1	<i>Знати основні теоретичні засади будови клітини, фізіологічної і біохімічної ролі окремих органел і плазматичної мембрани, формування, регуляції і ролі окремих типів клітинних сигналів на молекулярному, клітинному і на клітинному рівнях.</i>	<i>Лекції</i>	<i>Письмові контрольні роботи</i>	35%
2.1	<i>Вміти застосовувати інформаційні бази даних для дослідження клітинних комунікацій, аналізувати зв'язки окремих біохімічних процесів в клітині.</i>	<i>Лекції</i>	<i>Письмові контрольні роботи</i>	35%
4.1	<i>Вміти самостійно працювати з науковою та навчально-методичною літературою, здійснювати пошук та узагальнення науково-технічної інформації.</i>	<i>Лекції, самостійна робота студента</i>	<i>Письмові контрольні роботи</i>	30%

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання

Програмні результати навчання	Результати навчання дисципліни		
	1.1	2.1	4.1
ПР1. Знати і розуміти сучасну фізику на рівні, достатньому для розв'язання складних спеціалізованих задач і практичних проблем прикладної фізики	+	+	+
ПР2. Застосовувати ефективні технології, інструменти та методи експериментального дослідження властивостей речовин і матеріалів, включаючи наноматеріали, при розв'язанні практичних проблем прикладної фізики	+	+	+
ПР7. Застосовувати фізичні, математичні та комп'ютерні моделі для дослідження фізичних явищ, розробки приладів і наукоємних технологій	+	+	+

7. Схема формування оцінки.

7.1 Форми оцінювання студентів:

- семестрове оцінювання:

1. Модульна контрольна робота 1 – РН 1.1; 1.2. – 30 балів/ 18 балів

2. Модульна контрольна робота 2 – РН 1.3; 1.4 – 30 балів/ 18 балів

- підсумкове оцінювання: у формі іспиту

Семестрове оцінювання: Навчальна дисципліна має два змістовні модулі, кожний з яких оцінюється по 30 балів.

Підсумкове оцінювання (у формі іспиту): форма іспиту – письмова. Екзаменаційний білет складається з 2 питань (по 20 балів).

Всього за іспит можна отримати від 0 до 40 балів. Умовою досягнення позитивної оцінки за дисципліну є отримання не менш ніж 60 балів, оцінка за іспит не може бути меншою 24 бали.

- умови допуску до підсумкового іспиту:

Обов'язковим для іспиту є успішне написання 2 модульних контрольних робіт, (по кожній не менше 60% правильних відповідей). Студент не допускається до іспиту, якщо під час семестру набрав менше ніж 36 балів.

7.2 Організація оцінювання:

Модульні контрольні роботи 1 і 2 проводяться після завершення лекцій з розділів 1 і 2, відповідно.

7.3 Шкала відповідності оцінок

Відмінно / Excellent	90-100
Добре / Good	75-89
Задовільно / Satisfactory	60-74
Незадовільно / Fail	0-59

8. Структура навчальної дисципліни. Тематичний план лекцій

№ п/п	Назва теми	Кількість годин		
		лекції	лабораторні	самостійна робота
1	Вступ. Тема 1 Будова прокаріотичної і еукаріотичної клітини. Мікроскопічні методи дослідження будови клітини.	2		4
2	Тема 2. Генетичний апарат еукаріотичної клітини. Біохімічні властивості нуклеїнових кислот. Реплікація. Транскрипція. Трансляція. Участь різних типів РНК у процесах синтезу білка. Посттрансляційна модифікація протеїнів. Ензими.	4		4
3	Тема 3. Ліпіди. Біофізика клітинних мембран. Будова плазматичної мембрани і мембран органел. Сигнальні ліпіди. Поверхневі і інтегральні протеїни мембран.	4		4
4	Тема 4. Мембранний транспорт. Типи мембранного транспорту. Первинний і вторинний активний транспорт та протеїни, які його забезпечують у плазматичній мембрані і мембранах органел.	4		4
5	Тема 5. Мембранний потенціал: його виникнення і підтримання. Потенціал дії.	4		4
6	Модульна контрольна робота 1			
7	Тема 6. Іонні канали: їх будова, класифікація та електрофізіологічні методи дослідження провідності.	4		4
8	Тема 7. Рецептори, спряжені з гетеротримерними G-білками. Загальний принцип реалізації сигнал-перетворюючої функції рецепторів, спряжених з гетеротримерними G-білками. Класифікація. Уявлення про перебудову в молекулі рецептора під дією агоністів.	4		4
9	Тема 8. Лігандкеровані іонні канали. Структура іонотропних рецепторів, їх класифікація. Біофізичні властивості представників різних надродин іонотропних рецепторів. Їх представництво в різних тканинах і функції.	2		4
10	Тема 9. Трансмембранні рецептори, внутрішньоклітинний домен яких володіє ензиматичною активністю.	2		4
11	Тема 10. Механізми сигналізації за допомогою дрібних молекул: оксид азоту, монооксид вуглецю, сірководень. Дрібні молекули як месенджери: їх синтез, фізіологічна роль, молекулярні механізми дії.	4		2
12	Тема 11. Кальцієвий сигнал. Кальцій як вторинний месенджер. Кальцієві хвилі. Передумови і шляхи поширення кальцієвих хвиль. Кальцієві депо клітини. Ріанодинові та інозитол-трифосфат-чутливі рецептори. Ємнісний вхід кальцію. Кальцій-зв'язуючі білки клітини.	2		3
13	Тема 12. Вуглеводи: їх будова і метаболізм. Реакції гліколізу. Цикл Кребса. Будова і функціонування дихального ланцюга мітохондрій.	6		6
14	Модульна контрольна робота 2			
	ВСЬОГО	42		47

Загальний обсяг **90 год.**, в тому числі:

Лекцій – **42 год.**

Консультації – **1 год.**

Самостійна робота - **47 год.**

9. Рекомендовані джерела:

Основна:

1. Давидовська Т.Л., Цимбалюк О.В., Грабчук Г.П. Войтешенко І.С. Нипорко О.Ю., Федоренко Т.В. Науменко А.М. Латищенко Л.А. Фізика біосистем у формулах, термінах, схемах. Київ, Видавництво ЦП "КОМПРИНТ" 2017 р., 210 с.

2. Біофізика: підручник / П.Г. Костюк, В.Л. Зима, І.С. Магура, М.С. Мірошніченко, М.Ф. Шуба – Київ, Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2008, – 567 с.
3. Бабенюк Ю. Д. Біохімія: терміни і номенклатура ферментів / Ю. Д. Бабенюк, Л. І. Остапченко, О. В. Скопенко. – К. : ВПЦ "Київський університет", 2005. – 356 с.
4. Губський Ю.І. Біологічна хімія. Підручник. – Київ-Вінниця: Нова книга, 2007. – 656 с.
5. Остапченко Л. І. Біохімія : підручник / Л. І. Остапченко, Т. Р. Андрійчук, Ю. Д. Бабенюк та ін. – К. : ВПЦ "Київський університет", 2012. – 796 с
6. Внутрішньоклітинна кальцієва сигналізація: структури і функції / П.Г. Костюк, О.П. Костюк, О.О. Лук'янець – Київ, "Наукова думка", 2010, – 175 с.
7. Шуба Я.М. Основи молекулярної фізіології іонних каналів, Київ., Наукова Думка, 2010, 448 с

Додаткова:

1. Krauss G. Biochemistry of Signal Transduction and Regulation. Fifth, Completely Revised Edition / Wiley-VCH Verlag GmbH & Co. KGaA, 2014. - 845 p.
2. Byrne J.H., Heidelberger R., Waxham M.N. FROM MOLECULES TO NETWORKS. An Introduction to Cellular and Molecular Neuroscience. THIRD EDITION / Elsevier Inc., 2014. - 692 p.
3. Lodish H., Berk A., Kaiser C.A., Krieger M., Bretscher A., Ploegh H., Amon A., Scott M.P. MOLECULAR CELL BIOLOGY. SEVENTH EDITION / W. H. Freeman and Company, New York, 2013. - 1247 p.
4. Pollard T., Earnshaw W., Lippincott-Schwartz J., Johnson G. Cell Biology. 3rd Edition / Elsevier, 2017. - 882 p.
5. Textbook of medical physiology. Arthur C. Guyton, John E. Hall, 11th ed. 2006. – 1116 p.
6. Textbook of receptor pharmacology / edited by John C. Foreman, Torben Johansen. — 2nd ed. - CRC Press, 2003. - 302 p.
7. Hammond, C. Cellular and molecular neurophysiology. Third edition. - Amsterdam: ELSEVIER, 2008. - 405 pp.